

Skolchefen - vetenskap och beprövad erfarenhet

Stephan Rapp, VD för Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping

Med skollagen (2010:800) följer att utbildningen ska vila på vetenskap och beprövad erfarenhet. Något motsvarande författningskrav finns inte i tidigare skollagar.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 § 3 st).

Inledningsvis måste man då förhålla sig till begreppet ”utbildning” och lagstiftaren har i skollagens 1 kap. 3 § har definierat begrepps innebörd.

Utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Den skrivningen innebär att man också måste förhålla sig till begreppet undervisning vilket definieras i samma paragraf enligt följande:

Undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden,

Undervisning sker därmed både i förskola och skola och paragrafen omfattar båda skolformerna. För att få en ökad förståelse för vad lagstiftaren då avser med detta kan man gå vidare till den proposition som ligger till grund för lagen (prop. 2009/10:65). Här står att läsa:

Utbildning är det mest grundläggande begreppet i såväl 1985 års skollag som i denna skollag. Termen beskriver all den verksamhet som omfattas av de övergripande målen i skolförfattningarna. I 1985 års lag finns dock inte någon uttrycklig definition. Med utbildning avses i den nya skollagen utöver undervisningen i princip all verksamhet, både i den inre och yttre miljön, som anordnas av huvudmannen och vanligtvis äger rum under skoldagen. Härigenom kommer t.ex. den verksamhet som sker under skolmältider och på skolgården under raster att omfattas av definitionen. Även ”extern” verksamheter som lägerskolor, studiebesök etc. innefattas i begreppet utbildning (s. 633).

Kommen så här lång kan konstateras att allt som händer under ett barns eller en elevs dag omfattas av kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Vad betyder då kravet för förskollärare och lärare?

Inom högskolan och inom sjukvården har motsvarande krav funnits under lång tid och förmodligen har skollagstiftaren hämtat inspiration till de nya skollagskraven från dessa verksamheter.

Enligt propositionstexten (2009/10:165) ger de nationella styrdokumenterna läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Man skriver att detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet med att välja innehåll och metod, att värdera resultat ska präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Lagstiftaren skriver vidare att de läroplaner och kursplaner som styr utbildningen självklart vilar på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Kravet är tudelat på så sätt att både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Här noteras även att formuleringen tydliggör lärarens ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund (s 223-224).

Vad gäller vetenskaplig kunskap så kan man kontrollera att denna kan beläggas utifrån vetenskapliga förhållningssätt. Här finns en relativt samstämmig bild av begreppets innebörd. Något mer problematiskt synes tolkningen av begreppet ”beprövad erfarenhet vara”. Många förskollärare/lärare upplever att man funnit sätt att arbeta som är effektiva och som leder till goda resultat. Man vill därmed kunna tala om att arbetet vilar på beprövad erfarenhet. Det synsättet överensstämmer dock inte exempelvis med Högskoleverkets definition.

Beprövad erfarenhet är inte detsamma som praktik. Högskoleverkets bedömargrupp (2008) menar att begreppet beprövad erfarenhet inom lärarutbildningarna ofta tagits till intäkt för att lärarefarenhet är ett alternativ till vetenskaplig kompetens, när den enligt högskolelagen är ett komplement. Beprövad erfarenhet är något mer än erfarenhet, även om erfarenheten är lång. Erfarenheten ska vara prövad och dokumenterad eller i varje fall kommunicerad så att den kan delas med andra. Den ska också i ett kollegialt sammanhang vara granskad utifrån kriterier som är relevanta för erfarenhetens verksamhetsinnehåll. En sådan prövning kommer nära det vetenskapliga arbetssättet även om innehållet kan vara ett annat än det vetenskapligt genererade (Skolverket 2012).

Funderingar kring vetenskap och beprövad erfarenhet i förskola och skola

En stor andel av både landets förskollärare och lärare har inte genomfört något eget vetenskapligt arbete. Det är först under senare tid som uppsatsskrivande på lägst C-nivå blivit en del av deras utbildningar. De flesta av landets rektorer och många av skolcheferna har en pedagogbakgrund vilket torde innebära att det även i dessa grupper finns många utan egen erfarenhet av att skriva ett vetenskapligt arbete. Att många förskollärare, lärare och skolledare saknar egen erfarenhet av att genomföra ett vetenskapligt arbete, och därmed en skolning att ”tänka vetenskapligt”, kan försvåra att ett vetenskapligt förhållningssätt blir naturligt i vardagens arbete. Huvudmannen och skolchefen är här centrala för att ge stöd till förskolor och skolor.

Ett sätt att öka kompetensen kan vara att huvudmännen arbetar med strategiska kompetensutvecklingsprogram som innebär att personalen ges möjligheter att bygga upp sin vetenskapliga kompetens. Det innebär inte nödvändigtvis att ytterligare ekonomiska resurser behöver tillföras, men att tillgängliga medel används på ett strategiskt medvetet och effektivt sätt. Kompetensutvecklingsplanerna bör få en central roll och uppföljningen av dessa kan vara en viktig del i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete (2010:800 kap. 4). I arbetet med att utveckla strategier som syftar till att öka vetenskaplig kompetens kan landets universitet och högskolor vara goda samarbetspartners.

Syftet med denna text är att belysa vad de juridiska kraven innebär. Hur dessa sen ska mötas måste varje huvudman fatta beslut om. Det viktiga är att man (skolchefen) medvetet och aktivt arbetar med dessa frågor. Förutom att det är ett lagkrav som ska uppfyllas så är utgångspunkten att vetenskap och beprövad erfarenhet också ska ge barn och elever bättre möjligheter att lyckas i sin utveckling.

Referenser

Högs3koleverket Rapport 2008:8 R, Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen.
Skolverket (2012) *Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Dnr 2012:1700.